

Nr 65.

Av herr **Sefve**, angående genomförandet av en mer rationell organisation av expeditionsarbetet inom läroverkens rektors-expeditioner.

Under de senare årtiondena har en förskjutning inträffat i fråga om arbetet för rektorerna vid de allmänna läroverken. Deras expeditions- och förvaltningsarbete har blivit allt större och den tid de kunna ägna åt uppgiften att vara sin skolas pedagogiska ledare allt mindre. Denna utveckling har framträtt särskilt tydligt efter genomförandet av 1927 års läroverksreform, vilken förde med sig en kraftig ansvällning av läroverkens lärjungantal och särskilt vid de högre läroverken med deras differentierade gymnasier i hög grad ökade organisationsarbetet. Det är tydligt, att denna utveckling medfört ej önskvärda resultat. Rektorn tvingas att ägna allt för mycken tid åt det expeditionella arbetet, vilket i regel är av den beskaffenheten, att det ej kan uppskjutas, och måste i viss utsträckning eftersätta sina pedagogiska uppgifter.

Detta senare är så mycket mer beklagligt som rektorernas betydelse som läroverkens pedagogiska ledare i hög grad ökat. Tidigare kunde läroverkslärarna huvudsakligen eller nästan helt och hållet koncentrera sig på själva undervisningen. Numera är detta varken möjligt eller önskvärt. Såväl hemmen och samhället som skolan kräva nu, att en mycket stor del av lärarens arbete ägnas åt lärjungarnas fostran, och vid detta är behovet av en ledande och samlande kraft nödvändigare än vid det mer fackbetonade undervisningsarbetet.

Den kraftiga ansvällningen av expeditionsarbetet har också medfört, att rektorn kommit att i beklaglig utsträckning få syssla med arbete, som han ej är utbildad för. Han har avlagt sina akademiska examina och, om han är rektor vid ett högre läroverk, disputerat för doktorsgraden, varjämte han under provåret och genom sin tjänstgöring som läroverks- eller ev. universitetslärare fått sin pedagogiska skolning. Han har däremot ej fått den kontorsutbildning han skulle behöva för att effektivt kunna sköta den del av sin tjänst, som alltmer tenderar att taga den största delen av hans tid i anspråk.

Denna utveckling är beklaglig såväl pedagogiskt som ekonomiskt. Det kan nämligen ej vara ändamålsenligt eller ens försvarligt ur statsverkets synpunkt, att dyrbart utbildade och högt avlönade tjänstemän i stor ut-

sträckning utnyttjas för arbete, som bättre kan utföras av mycket billigare arbetskraft.

Till rektors förfogande finnes vid de flesta läroverken ett anslag till biträde å rektorsexpeditionerna. För detta ändamål utgår vid de flesta läroverk utanför Stockholm ett arvode av principiellt kr. 310 (för läroverk i Stockholm kr. 210) jämte ett tillägg av kr. 1,25 för varje lärjunge. Detta arvode förslår dock ej långt, då härigenom blott en ringa del av skrivarbetet kan avlastas från rektor. Det kan bli något så när tillfyllest, endast när det vid läroverket finnes någon lärare, som för att erhålla meriter för en rektorstjänst åtager sig en i förhållande till arvodet orimlig arbetsbörda. Det är dock mera sällan som rektor kan räkna med en för honom så lycklig omständighet. Vid de flesta läroverk måste rektorn iakttaga stor försiktighet i fråga om biträdets arbete, enär han eljest kan lätt komma att stå utan hjälp på sin expedition.

En rektor har även rättighet att från ljus- och vedkassan utbetala ersättning för renskrivningsgöromål. Teoretiskt kan man således säga, att medel genom denna bestämmelse ställas till förfogande för detta ändamål i tillräcklig utsträckning. I praktiken ställer det sig emellertid ej så. Bestämmelsen är så formulerad, att många rektorer ej våga taga på långa vägar vad de behöva och ej heller våga utnyttja medlen på ett ändamålsenligt sätt. Den större delen av skrivarbetet kan nämligen ej sägas vara renskrivning i vanlig bemärkelse. De befara, med rätt eller orätt, att riksräkenskapsverket efter några år skall framställa anmärkning på deras användning av ljus- och vedkassans medel. Inför risken av återbetalningsskyldighet föredraga därför många att själva utföra skrivarbetet med den naturliga följden, att deras pedagogiska arbetsuppgifter bli lidande. En undersökning skulle säkerligen också visa, att storleken av de använda renskrivningsmedlen i mycket hög grad variera från läroverk till läroverk.

I fråga om renskrivningen föreligger också den risken, att tillräckliga medel saknas. Tidigare bestämdes avgifterna till ljus- och vedkassan med hänsyn till dess beräknade utgifter. I den mån de mindre bemedlade lärjungarna befriades från sina avgifter, helt eller delvis, ersattes dessa av statsverket. Ett mindre antal läroverk erhöello dessutom särskilda statsbidrag.

Från och med innevarande budgetår ha emellertid dessa förhållanden helt och hållet ändrats. Till följd av den kraftiga stegringen av bränslepriserna ha numera de flesta läroverk sett sig nödsakade ansöka om statsbidrag, och någon ersättning för nedsatta terminsavgifter kan ej längre utan vidare erhållas.

Tydligt är emellertid, att rektorerna böra få mer effektiv hjälp med expeditonsarbetet, om inte deras pedagogiska uppgifter skola försummas. Den mest rationella utvägen vore att bereda expeditionerna ett så pass stort an-

slag, att kontorsutbildade biträden kunde anställas vid åtminstone de större läroverken. De pengar, som utbetalades till sådana hel- eller halvtidsanställda biträden, skulle säkerligen ge bättre valuta än de medel, som nu erläggas för tillfälligt engagerade renskrivare.

Den statsfinansiella situationen tillåter emellertid ej någon större ökning av de direkta statsanslag, som kunna ställas till förfogande för expeditionernas förvaltning. Det gäller därför att i främsta rummet se till, att de tillgängliga medlen komma till användning på ett rationellt sätt. Vad man därvid i främsta rummet bör tillse är, att bestämmelserna för såväl det statliga anslaget till biträden å rektorsexpeditionerna som medlen ur läroverkens egna kassor bli så utformade, att de komma till största nytta.

En annan utväg skulle dessutom kunna tänkas för vissa läroverk, nämligen att det antal timmar, som rektorerna nu äro skyldiga att undervisa, i någon mån ökas och att den besparing, som därigenom vinnes, utnyttjas till kontors- och kamrerarhjälp på expeditionerna. Därigenom skulle rektorernas arbetsförmåga utnyttjas på ett mer rationellt sätt, i det att de mer skulle få ägna sig åt sådana uppgifter, som de äro särskilt utbildade för, och i mindre utsträckning få sin tid upptagen med arbete, som bättre kan utföras med ej så högt kvalificerad arbetskraft. En sådan utväg är dock ej att rekommendera i en tid, då ungdomens fostran och karaktärsdaning är en mycket angelägen samhällelig uppgift.

En annan vid vissa läroverk tänkbar lösning är en omläggning av arbetets fördelning på de olika vaktmästarna, så att någon av dem skulle kunna åtaga sig viss del av skrivarbetet. Något resultat av en sådan omläggning kan dock ej vinnas annat än på mycket lång sikt, enär de nuvarande vaktmästarna i regel anställts under helt andra förutsättningar.

I varje fall är en bättre organisation av arbetet på läroverkens rektorsexpeditioner synnerligen önskvärd och av den betydelse för läroverkens pedagogiska skötsel, att den om möjligt nu bör upptagas till omprövning.

Under hänvisning till vad sålunda framhållits får undertecknad därför föreslå,

att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ombesörja en undersökning av arbetsförhållandena inom läroverkens rektorsexpeditioner och, om så skulle befinnas lämpligt och behövt, till riksdagen inkomma med förslag till och kostnadsberäkning av en mer rationell organisation av expeditonsarbetet.

Stockholm den 20 januari 1943.

Ivar Sefve.